

Grundläggande vägledning om övervakning och rapportering

Andra upplagan

I denna upplaga har framför allt uppdateringar gjorts med anledning av lagändringar, se ändringsmarkeringar.

Öppen konsultation juni 2020

UTKAST

Innehållsförteckning

1	Övervaknings- och rapporteringsskyldighet.....	3
1.1	Inledning	3
1.2	Övervaka för att upptäcka avvikelser (4 kap. 1 §).....	4
1.2.1	Aktiviteter.....	4
1.2.2	Avvikelser	5
1.3	Om avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas (4 kap. 2 §).....	5
1.3.1	Inledning.....	5
1.3.2	Åtgärder vid avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner.....	6
1.3.3	Skälig grund att misstänka	7
1.4	Rapportera vid misstanke (4 kap. 3 §).....	7
1.4.1	Utan dröjsmål.....	9
1.4.2	Egendom som annars härrör från brottslig handling.....	9
1.4.3	Åtgärder som ska jämföras med penningtvätt.....	10
1.5	Vägen till en rapport i praktiken	10
1.6	Polismyndighetens återkoppling (4 kap. 3 a §).....	12
2	Uppgiftsskyldighet.....	12
2.1	Frågerätten (4 kap. 6 §)	12
2.2	System för uppgiftslämnande (4 kap. 7 §).....	12
2.2.1	Systemet (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna).....	13
3	Tystnadsplikten.....	13
3.1	Obehörigt röjande (4 kap. 9 §).....	13
3.1.1	Utomstående.....	14
3.1.2	Närmare om vissa av undantagen	14
3.1.2.1	Punkten 2	14
3.1.2.2	Punkten 4	15
3.1.2.3	Punkten 5	15
3.2	Ansvarsfrihet vid god tro (4 kap. 10 §)	16
4	Dispositionsförbud.....	17
4.1	Vad innebär ett dispositionsförbud (4 kap. 11 §)?.....	17
4.1.1	Vad kan ett beslut om dispositionsförbud avse?.....	17
4.2	Efter att ett beslut om dispositionsförbud har meddelats (4 kap. 12 §)	18
4.3	Dispositionsförbud får endast avse viss egendom (4 kap. 13 §).....	18
4.4	Dispositionsförbud kan ersättas av penningbeslag.....	18
4.5	Dispositionsförbud – en sammanfattning	19

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Simpts vägledning avseende företagens åtgärder för övervakning och rapportering omfattar dels denna grundläggande vägledning, dels praktiskt inriktad vägledning.

Denna grundläggande vägledning är generell och omfattar till stora delar en beskrivning av vad som krävs enligt penningtvättsregelverket, med inslag av praktisk vägledning. De praktiska inslagen finns främst intagna i rutor samt under rubriker med hänvisning till "i praktiken". Vägledningen är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges, och används som en referensram för de andra delarna av vägledningen om övervakning och rapportering (de verksamhetspecifika). Rubriknumreringen i de delarna motsvarar numreringen i denna grundläggande vägledning.

Företrädare för medlemsföretagen har deltagit i arbetet med att ta fram denna del av vägledningen.

Denna grundläggande vägledning utgår framför allt från lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) och Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna), men även förordningen (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsförordningen). Alla laghänvisningar avser penningtvättslagen, om inte annat anges.

I denna andra upplaga har uppdateringar gjorts med anledning av lagändringar. Några tillägg och förtydliganden har också gjorts.

1 Övervaknings- och rapporteringsskyldighet

1.1 Inledning

Penningtvättslagens fjärde kapitel handlar om verksamhetsutövarnas övervakning av befintliga affärsförbindelser (s.k. monitorering). Det handlar också om övervakningen av enstaka transaktioner.

Rapporteringen omfattar både de fall där det finns skäligen grund för misstanke inom ramen för en befintlig affärsförbindelse och de fall då verksamhetsutövaren avstår från att ingå en affärsförbindelse eller att genomföra en transaktion med anledning av misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I det följande används "granskning" för det som åligger verksamhetsutövare att göra. "Utredning" används när det är fråga om de åtgärder som Polismyndigheten (Finanspolisen) genomför.

1.2 Övervaka för att upptäcka avvikelser (4 kap. 1 §)

En verksamhetsutövare ska övervaka pågående affärsförbindelser och bedöma enskilda transaktioner i syfte att upptäcka aktiviteter och transaktioner som

1. avviker från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån den kännedom om kunden som verksamhetsutövaren har,
2. avviker från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån den kännedom som verksamhetsutövaren har om sina kunder, de produkter och tjänster som tillhandahålls, de uppgifter som kunden lämnar och övriga omständigheter, eller
3. utan att vara avvikande enligt 1 eller 2 kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Inriktningen och omfattningen av övervakningen ska bestämmas med beaktande av de risker som identifierats i den allmänna riskbedömningen, den risk för penningtvätt och finansiering av terrorism som kan förknippas med kundrelationen och annan information om tillvägagångssätt för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I punkten 3 anges att övervakningen av affärsförbindelser och bedömningen av enskilda transaktioner ska syfta till att verksamhetsutövaren kan upptäcka aktiviteter och transaktioner som kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism utan att vara avvikande. Med detta avses i första hand kända upplägg eller tillvägagångssätt för penningtvätt eller finansiering av terrorism som gjorts tillgängliga för verksamhetsutövaren av myndigheter eller samordningsfunktionen hos Polismyndigheten (prop. 2016/17:173 s. 537).

Exempel på aktivitet eller transaktion som inte är avvikande enligt punkten 1 eller 2 är aktiviteter eller transaktioner som görs av kunder som omfattas av myndighetsförfrågningar från brottsutredande myndigheter, t.ex. Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. En myndighetsförfrågan där en specifik brottsutredning framgår, t.ex. gällande misstänkt bedrägeri, penningtvätt eller skattebrott, kan medföra att aktiviteter och transaktioner, som annars inte hade framstått som avvikande, upptäcks och rapporteras.

1.2.1 Aktiviteter

Med aktiviteter avses sådana omständigheter som en verksamhetsutövare kan iaktta vid sammanträffanden med kunden eller på annat sätt och som inte innebär genomförande av en transaktion med verksamhetsutövaren.

En aktivitet kan exempelvis avse omständigheten att en kund är ovillig att identifiera sig eller att kunden förefaller utföra en transaktion åt någon annan person som uppehåller sig i närheten. Andra exempel kan vara att den som företräder kunden förefaller sakna kännedom om den verksamhet som kunden bedriver eller av annat skäl kan antas vara en bulvan eller målvakt. Det rör sig sammanfattningsvis om omständigheter som verksamhetsutövaren kan iaktta i samband med kontakter med kunder eller på annat sätt (prop. 2016/17:173 s. 537).

1.2.2 Avvikelser

Underlaget för att bedöma vad som är avvikande varierar med omfattningen av kunskapen som verksamhetsutövaren har om kunden och den risk som kan förknippas med kundrelationen (prop. 2016/17:173 s. 537).

Avseende vissa kunder kommer det att finnas en individuellt bestämd förväntansbild. I de fall då åtgärder för kundkännedom, ensamt eller i förening med en längre tids affärsförbindelse, innebär att verksamhetsutövare har en individuellt bestämd bild av hur kunden väntas agera, ska avvikelser från detta beteende särskilt uppmärksammas (prop. 2016/17:173 s. 288 och 537).

I flertalet fall är det dock sannolikt så att verksamhetsutövarens bedömning av vad som kan väntas av kunden är baserad på hur kunder i allmänhet använder de produkter eller tjänster som verksamhetsutövare tillhandahåller. Även avvikelser från hur kunder i allmänhet agerar eller använder verksamhetsutövarens produkter ska uppmärksammas. Detta bör i regel även vara fallet avseende kunder som genomför enstaka transaktioner utanför affärsförbindelser (prop. 2016/17:173 s. 288 och 537).

Kännedom om hur legala affärer normalt sett går till inom den bransch där kunden är verksam är av betydelse för bedömningen av vad som kan förväntas av kunden och bidrar i regel till verksamhetsutövarens möjligheter att identifiera avvikelser.

Det kan antas att mer förslagna och genomarbetade försök till penningtvätt eller finansiering av terrorism läggs upp på ett sätt som syftar till att inte väcka uppmärksamhet genom att avvika från det väntade eller normala beteendet. Sådana upplägg kan dock upptäckas om verksamhetsutövare har uppmärksamats på dem genom sin egen granskning eller genom information från myndigheter eller andra relevanta källor. I den utsträckning som typiska upplägg eller förfaranden för penningtvätt eller finansiering av terrorism är kända för verksamhetsutövare bör övervakningen av affärsförbindelser eller bedömning av enstaka transaktioner ske i syfte att upptäcka och närmare granska sådana förfaranden (prop. 2016/17:173 s. 289).

Det tidigare Samordningsorganet för tillsyn över åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism har i vägledningen "Rapportera misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism" (januari 2017) listat exempel på misstänkta transaktioner, händelser och aktiviteter.

https://polisen.se/contentassets/a7aeda235652476b829488438e4aed8f/broschyr_penningvatt_rapportera_svenska.pdf

1.3 Om avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas (4 kap. 2 §)

1.3.1 Inledning

Om avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas, ska verksamhetsutövaren, genom skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § och andra nödvändiga åtgärder, bedöma om det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling.

Detta gäller även när misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas på annat sätt än genom den löpande övervakningen av affärsförbindelser eller bedömningen av enstaka transaktioner. Med detta avses i första hand när sådana misstankar uppstår vid andra kundkontakter än sådana som kräver åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 4–6 §§ penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 538).

När en verksamhetsutövare anser att det finns skäligen grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling, behöver ytterligare åtgärder för granskning inte vidtas. I stället ska rapportering ske.

Verksamhetsutövare som alltså har bedömt att det föreligger skäligen grund för misstanke måste inte vidta ytterligare åtgärder för kundkännedom eller andra åtgärder som syftar till att bedöma en misstänkt avvikelse. Tillräcklig misstanke för att göra en rapport till Polismyndigheten kan föreligga utan någon ingående bedömning eller efter ett fåtal åtgärder. Bestämmelsen om att ytterligare åtgärder inte behöver vidtas syftar till att undvika att verksamhetsutövare genom att genomföra överflödiga åtgärder för kundkännedom onödigt försenar rapportering till Polismyndigheten eller indirekt avslöjar för kunden att en sådan rapport är nära förestående (prop. 2016/17:173 s. 291).

1.3.2 Åtgärder vid avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner

De åtgärder som i förekommande fall krävs vid granskningen av avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner omfattar skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § penningtvättslagen. (se prop. 2016/17:173 s. 291).

I syfte att inte begränsa verksamhetsutövarens analys, anges i lagen att bedömningen även ska grundas på andra åtgärder än kundkännedomsåtgärder. Detta gäller dock endast om detta är nödvändigt för att bedöma om det finns grund för misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism (jfr prop. 2016/17:173 s. 291).

Vad innebär det att skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder ska vidtas?

I penningtvättslagen anges att om avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas, ska en verksamhetsutövare genom skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § och andra nödvändiga åtgärder bedöma om det finns skäligen grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling.

Av motiven (prop. 2016/17:173 s. 291) framgår att i syfte att inte begränsa verksamhetsutövarens analys, ska bedömningen även grundas på andra åtgärder än kundkännedomsåtgärder, om det är nödvändigt för att bedöma om det finns grund för misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta bör innebära att verksamhetsutövaren ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra bedömningen. Det kan – vid behov – även inbegripa åtgärder som i strikt mening inte är åtgärder för kundkännedom.

Frågan är vad en "annan nödvändig åtgärd" skulle kunna vara i detta sammanhang. Utgångspunkten måste vara att de åtgärder som verksamhetsutövaren vidtar och som rör kundens förhållanden oftast är att betrakta som åtgärder för kundkännedom. Så bör t.ex. vara fallet när information som verksamhetsutövaren har om kunden, men som inte är inhämtad inom ramen för kundkännedomen, används vid bedömningen av om det finns skäligen grund för misstanke. Även denna information bör då rimligen komma att omfattas av kundkännedomen. I linje med vad som konstaterats

innebär bestämmelsen i 4 kap. 2 § penningtvättslagen att det inte finns något hinder mot att vidta en åtgärd, även om det skulle uppstå tveksamheter kring om åtgärden är en kundkännedomsåtgärd enligt 3 kap. penningtvättslagen. Det skulle t.ex. kunna vara fallet i fråga om information som behöver inhämtas om en transaktion, utan att informationen kan kopplas till kunden och kartläggning av kopplingar till andra kunder genom t.ex. s.k. BankID-kartor.

Det bör noteras att det i bestämmelsen i 5 kap. 3 § penningtvättslagen anges att handlingar och uppgifter som avser åtgärder som har vidtagits för *kundkännedom* enligt 4 kap. 2 § ska bevaras på visst sätt. Detta bör rimligen tolkas som att det omfattar även *andra nödvändiga åtgärder* som har vidtagits enligt 4 kap. 2 §. Det bedöms inte finnas bärande skäl till varför uppgifter om åtgärder för kundkännedom ska bevaras medan andra nödvändiga åtgärder inte skulle behöva bevaras. Även sådana åtgärder bör sparas för att skapa goda förutsättningar för att på ett effektivt sätt kunna förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism och därvid bl.a. för att kunna besvara förfrågningar vid en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism (jfr. prop. 2014/15:80 s. 37).

På samma sätt som annars gäller i fråga om kundkännedom, bör det noteras att uppgifter inhämtas *om* kunden, vilket inte nödvändigtvis innebär att uppgifter inhämtas *från* kunden. Uppgifterna kan komma från register, både från offentliga sådana och från tredjepartsleverantörer och kan avse sådant som taxeringsuppgifter, domar, bolagsengagemang, bostadsinformation, fordonsinformation och telefonnummer.

1.3.3 Skälig grund att misstänka

Begreppet "skälig grund att misstänka" innebär att det inte krävs att verksamhetsutövaren gör någon mera ingående bedömning av transaktioner och aktiviteter. En bedömning bör dock göras i syfte att undvika slentrianmässig rapportering av transaktioner eller aktiviteter som vid första anblick verkar misstänkta eller avvikande (prop. 2016/17:173 s. 538).

Verksamhetsutövarens åtgärder och bedömning bör syfta till att, i den mån det är möjligt, klargöra om den misstänkta eller avvikande aktiviteten eller transaktionen kan ha en naturlig och legitim förklaring. I 4 kap. 2 § andra stycket penningtvättslagen förtydligas att åtgärder enligt första stycket inte måste vidtas, eller att verksamhetsutövaren kan upphöra med åtgärderna, när den har tillräckligt underlag för att bedöma att det föreligger skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Därigenom kan undvikas att kunden får kännedom om att en bedömning enligt första stycket sker (prop. 2016/17:173 s. 538).

1.4 Rapportera vid misstanke (4 kap. 3 §)

Om en verksamhetsutövare har skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling, ska uppgifter om alla omständigheter som kan tyda på detta utan dröjsmål rapporteras till Polismyndigheten (Finanspolisen, formellt Finanspolis-sektionen som är en del av polisens underrättelsetjänst som är placerad inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning, Noa).

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING

- En rapport ska göras även om transaktioner inte genomförs.
- En rapport ska göras om det före ingåendet av en affärsförbindelse eller utförandet av en transaktion uppkommer misstanke om att kunden avser att använda verksamhetsutövarens produkter eller tjänster för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Det är viktigt att notera att skyldigheten att rapportera gäller även i de fall verksamhetsutövaren nekar en affärsförbindelse eller transaktion på grund av att det finns skälig grund för att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendomen annars härrör från brottslig handling.

Rapporten ska innehålla alla omständigheter som ger stöd för misstanken (prop. 2016/17:173 s. 539).

Om den egendom som avses i rapporten till Polismyndigheten finns hos verksamhetsutövaren ska detta anges särskilt, liksom i förekommande fall uppgifter om

1. vilka tillgodohavanden kunden har hos verksamhetsutövaren,
2. huruvida verksamhetsutövaren avstått från att genomföra en misstänkt transaktion, och
3. mottagare av en misstänkt transaktion.

I Finanspolisens årsrapporter finns statistik över bl.a. antalet rapporter.

I Finanspolisens årsrapport för 2017 finns också en "checklista" för rapporteringen.

https://polisen.se/siteassets/dokument/polisens-arsredovisning/fipos-arsrapport/finanspolisens_arsrapport_2017.pdf

Det finns inte något krav på att rapportera till Polismyndigheten när tillräcklig kundkänedom inte uppnås. Om verksamhetsutövare däremot får anledning att misstänka att kunden avsett att utnyttja verksamhetsutövarens tjänster för penningtvätt eller finansiering av terrorism bör dock en rapport ske (se prop. 2016/17:173 s. 292).

En verksamhetsutövare får enligt 3 kap. 3 § penningtvättslagen inte genomföra en misstänkt transaktion, om det på skälig grund kan misstänkas att transaktionen utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism (om det inte är möjligt att avstå eller om ett avstående sannolikt skulle försvåra den vidare granskningen, får transaktionen genomföras). Detta gäller så länge som misstanken kvarstår (se prop. 2016/17:173 s. 292).

Vid bedömningen av om misstanke föreligger efter det att verksamhetsutövaren har gjort en rapport, ska verksamhetsutövaren, enligt 3 kap. 3 §, beakta den information som Polismyndigheten kan lämna om hanteringen av ärendet. För att uppmärksamma Polismyndigheten på att verksamhetsutövaren har behov av återkoppling i detta avseende bör rapporten till Polismyndigheten i förekommande fall innehålla en uppgift om att verksamhetsutövaren har avstått från att genomföra en misstänkt transaktion (prop. 2016/17:173 s 292).

Det bör noteras att verksamhetsutövaren ska bedöma om transaktionen i sig, inte kunden, är misstänkt.

Skyldigheten att avstå en misstänkt transaktion gäller i princip just den aktuella, misstänkta transaktionen. Det finns alltså inte något krav i sig på att stoppa alla transaktioner som kunden vill göra och inte heller någon skyldighet att stoppa alla kanaler för att genomföra transaktioner. I de fall transaktionen inte sker "över disk", är det dock inte alltid möjligt att avstå en viss transaktion. I de fallen kan verksamhetsutövaren därför behöva vidta olika åtgärder, t.ex. införa begränsningar i sådant som internetjänster och andra tjänster som inte sker "över disk", i syfte att hindra att misstänkta transaktioner genomförs.

Det är inte heller alltid möjligt att skilja ut en specifik misstänkt transaktion. Det kan vara själva massan av medel som är misstänkt, vilket kan medföra att verksamhetsutövaren avstår från att utföra också andra transaktioner.

Om det finns misstankar kring en viss transaktion, kan detta givetvis påverka bedömningen av andra transaktioner, som till en början inte framstod som misstänkta.

Förbudet mot att utföra en misstänkt transaktion gäller oavsett om rapportering till Polismyndigheten (Finanspolisen) har skett eller inte.

Att verksamhetsutövaren ska beakta den information som Polismyndigheten kan lämna om hanteringen av ärendet, innebär inte att verksamhetsutövaren ska avvakta besked från Polismyndigheten innan en bedömning görs i fråga om misstanke fortfarande föreligger. Så länge som Polismyndigheten inte har lämnat information, måste verksamhetsutövaren alltid göra en egen bedömning av misstanken och om en transaktion kan genomföras eller inte.

För det fall att information som hämtas in om en rapporterad kund leder till att verksamhetsutövaren bedömer att det inte fanns skäligen grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendomen annars härrör från brottslig handling, kan de nya uppgifterna lämnas i en kompletteringsrapport till Polismyndigheten med hänvisning till en tidigare lämnad rapport. Den nya informationen kan t.ex. ha gett en godtagbar förklaring till något som tidigare gjorde att verksamhetsutövaren bedömde att det fanns skäligen grund för misstanke.

1.4.1 Utan dröjsmål

Att rapporteringen ska ske "utan dröjsmål" innebär att rapporteringen ska ske skyndsamt och så fort det är möjligt ur ett objektiva perspektiv (prop. 2008/09:70 s. 113).

1.4.2 Egendom som annars härrör från brottslig handling

Med att egendom "annars härrör från brottslig handling" avses situationen då pengar eller annan egendom som verksamhetsutövaren kommer i kontakt med kan antas vara resultatet av en brottslig handling, men ännu inte varit föremål för någon åtgärd som innebär att det är fråga om penningtvätt (prop. 2016/17:173 s. 539).

Ett exempel kan vara att det till ett bankkonto under en kort tidsperiod sker ett stort antal överföringar från olika avsändare. Om verksamhetsutövaren då t.ex. får anledning att misstänka att insättningarna beror på att kontohavaren har begått ett bedrägeri, kan rapportering ske med stöd av detta tillägg.

Annars skulle verksamhetsutövaren behöva rapportera först när pengarna flyttas från kontot, vilket är en penningtvättsåtgärd (prop. 2016/17:173 s. 539).

1.4.3 Åtgärder som ska jämföras med penningtvätt

Genom 1 kap. 6 § andra stycket penningtvättslagen har tillämpningen av penningtvättslagen utvidgats till att omfatta också vissa åtgärder som när de företas inte behöver vara brottsliga. Sådana åtgärder ska vid tillämpningen av penningtvättslagen jämföras med penningtvätt. Det innebär bl.a. att misstankar om sådana åtgärder ska rapporteras till Finanspolisen. Det handlar om förfaranden och handlingar som till sin natur är särskilt väl lämpade för att dölja innehav av egendom eller dess ursprung och därigenom försvåra en utredning om brott samt sådana åtgärder som enligt vad som är känt ingår som nödvändiga led i brottsliga upplägg (prop. 2016/17:173 s. 183).

Ett exempel som lyfts fram i motiven till penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 183 och 184) för att belysa sådana förfaranden som syftar till att möjliggöra eller dölja en framtida brottslig gärning som involverar den hanterade egendomen är upplägg för att avlöna svart arbetskraft, dvs. begå olika typer av skattebrott. Det går i korthet ut på att lagligt intjänade medel, genom användning av osanna fakturor, överförs till ett annat bolag än det som avser att använda svart arbetskraft. Därefter tas pengarna ut från det fakturaskrivande bolagets konto, ofta av en målvakt. Pengarna återförs därefter i kontanter till det bolag som betalat den osanna fakturan och används för kontant betalning av löner. Arbetsgivaravgifter och inkomstskatt betalas därefter inte in i behörig ordning. Den brottsliga gärningen, skattebrott, begås i dessa fall inte förrän tiden för inbetalning av skatter och avgifter har passerat, vilket tidsmässigt inträffar efter de aktiviteter och transaktioner som möjliggjort avlöningen av den svarta arbetskraften, dvs. upprättande och betalning av osanna fakturor samt uttag av kontanter från det fakturaskrivande bolaget.

Exemplet kan utsträckas även till andra fall av skatteundandragande, exempelvis när lagligt intjänade medel överförs till konton i skatteparadis i syfte att dölja förekomsten av medlen och därigenom dölja och försvåra utredningen av skatteundandragandet. Om överföringen sker efter det att skattebrottet anses fullbordat, är överföringen att betrakta som penningtvätt enligt definitionen i gällande rätt (1 kap. 5 § punkten 6 penningtvättslagen). Så är dock inte fallet om överföringen sker före det att beskattningstidpunkten har inträtt (se prop. 2016/17:173 s. 183 och 184).

Gemensamt för de båda typfallen är att stora uttag av kontanta medel från bolag utan egen verksamhet och överföringar till skatteparadis ofta utgör avvikande eller på annat sätt misstänkta transaktioner. Transaktioner av detta slag tilldrar sig därför ofta verksamhetsutövarnas uppmärksamhet och rapporteras i stor utsträckning redan i dag (se prop. 2016/17:173 s. 183 och 184).

1.5 Vägen till en rapport i praktiken

En avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion kan innebära att verksamhetsutövaren, utan ytterligare granskning, bedömer att det finns skäligen grund att misstänka att det fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Rapportering ska då ske utan dröjsmål till Finanspolisen. Det innebär att rapporteringen bör ske skyndsamt och så fort det är möjligt ur ett objektiva perspektiv (prop. 2008/09:70 s. 113).

[Rapportering till Finanspolisen görs på https://fipogoaml.polisen.se](https://fipogoaml.polisen.se) (se Polismyndighetens föreskrifter PMFS 2020:3).

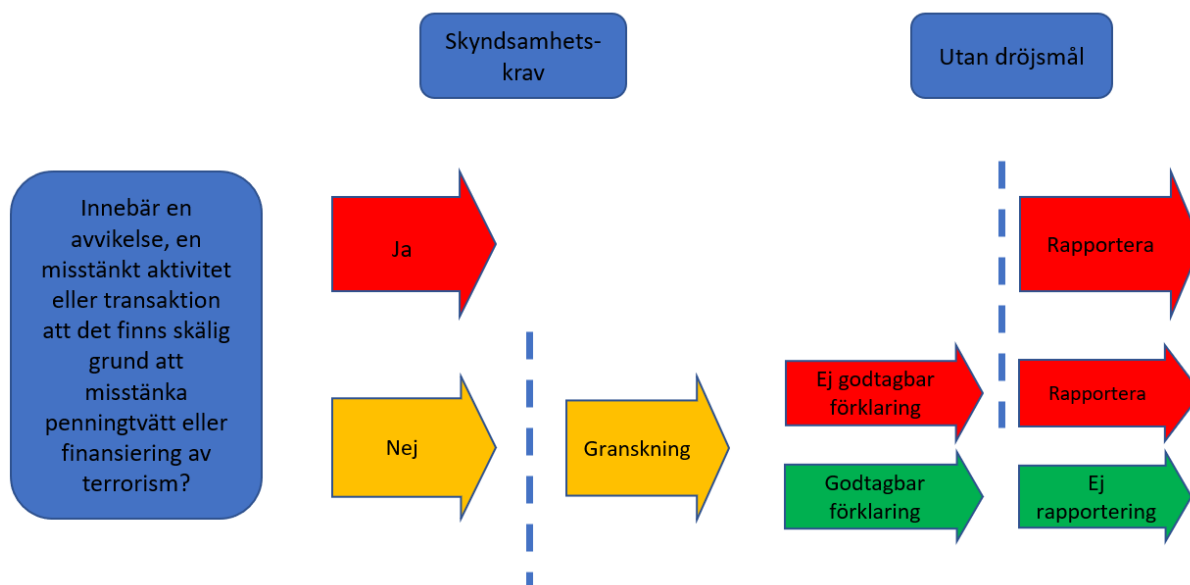
En avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion innebär dock inte alltid att det finns *skälig grund* att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det finns ofta skäl att vidta olika granskningsåtgärder innan det kan bli aktuellt att rapportera till Finanspolisen. I lagen uttrycks detta som att verksamhetsutövaren genom skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder ska bedöma om det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Exempel på åtgärder skulle kunna vara att begära in underlag som styrker det som kunden påstår samt att skärpa övervakningen t.ex. genom fler scenarier och lägre beloppsgränser.

Om verksamhetsutövaren, efter granskning och bedömning, inte anser att det finns en godtagbar förklaring och därför inte kan avfärda avvikelsen eller misstanken, får skälig grund för misstanke anses föreligga och rapportering ska ske.

Rapportering ska ske *utan dröjsmål* från det att misstanke har uppnåtts. Syftet bakom kravet på att rapporteringen ska ske utan dröjsmål får anses innebära att det finns ett visst krav på *skyndsamhet* även vad gäller den granskning som verksamhetsutövaren ska göra när en avvikelse eller misstanke har konstaterats. Komplicerade utredningar och transaktioner kan ta längre tid och det kan krävas flera dagars bearbetning eller utredning för att slutföra granskningen (jfr prop. 2008/09:70 s. 113). I bland kan det krävas längre tid än så. Granskningen bör dock inte fördröjas i onödan.

Vägen från avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion till rapportering illustreras nedan i form av ett flödesschema där avvikelser, misstänkta aktiviteter och transaktioner kan behöva granskas och bedömas för att avgöra om rapportering ska ske.

Illustration vägen till en rapport

1.6 Polismyndighetens återkoppling (4 kap. 3 a §)

Polismyndigheten – Finanspolisen, formellt Finanspolissektionen som är en del av polisens underrättelsetjänst som är placerad inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning, Noa – ska, i de fall det är möjligt, ge lämplig återkoppling till en verksamhetsutövare om effektiviteten och uppföljningen av rapporter som har gjorts enligt 3 §.

Återkopplingen handlar om en bred och förebyggande ansats som syftar till att skapa och sprida kunskap och medvetenhet om penningtvätt och finansiering av terrorism bland verksamhetsutövarna. Återkoppling behöver inte ske i varje enskilt fall. Uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska inte spridas till verksamhetsutövarna (prop. 2019/20:55 s. 17).

2 Uppgiftsskyldighet

2.1 Frågerätten (4 kap. 6 §)

På begäran av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska en verksamhetsutövare utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

När uppgifter har lämnats enligt 3 §, ska även andra fysiska eller juridiska personer som avses i 1 kap. 2–5 §§ lämna de uppgifter för utredningen som Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen begär.

Uppgiftsskyldigheten gäller även i förhållande till Säkerhetspolisen. Det som anges nedan i fråga om Polismyndigheten bör därför även gälla Säkerhetspolisen.

Skyldigheten för verksamhetsutövare att lämna uppgifter på begäran av Polismyndigheten har flera syften. Avseende sådana verksamhetsutövare vars kunduppgifter m.m. omfattas av sekretessbestämmelser innebär bestämmelsen en sekretessbrytande regel. Förekomsten av bestämmelsen i penningtvättslagen innebär också att en vägran att följa Polismyndighetens begäran om uppgifter innebär en överträdelse som kan föranleda beslut om sanktioner mot verksamhetsutövaren (prop. 2016/17:173 s. 295).

Verksamhetsutövarens uppgiftsskyldighet eller Polismyndighetens frågerätt gäller även för andra verksamhetsutövare än den verksamhetsutövare som lämnat en rapport om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism enligt 3 § (prop. 2016/17:173 s. 540).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur rapportering till Polismyndigheten ska göras enligt 4 kap. 3 § och hur uppgifter ska lämnas ~~till Polismyndigheten~~ enligt 4 kap. 6 § (8 kap. 1 § punkterna 12 och 13 penningtvättslagen). Regeringen har givit Polismyndigheten sådant bemyndigande (19 § andra stycket penningtvättsförordningen). Regeringen har också givit Säkerhetspolisen ett bemyndigande att, efter samråd med Polismyndigheten, meddela föreskrifter om hur uppgifter ska lämnas till Säkerhetspolisen enligt 4 kap. 6 § (19 § tredje stycket penningtvättsförordningen).

2.2 System för uppgiftslämnande (4 kap. 7 §)

En verksamhetsutövare ska ha ett system för att snabbt och fullständigt kunna lämna uppgifter om huruvida verksamhetsutövaren under de senaste fem åren har haft en affärsförbindelse med en viss person och, om så skulle vara fallet, om förbindelsens art.

En förutsättning för att verksamhetsutövaren ska kunna lämna uppgifter med stöd av systemet är givetvis att den myndighet som begär uppgifter har rätt att få del av uppgifterna. För Polismyndigheten kan denna rättighet t.ex. härledas från 4 kap. 6 §, dvs. frågerätten (prop. 2016/17:173 s. 540 och 541).

2.2.1 Systemet (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna)

Systemet för uppgiftslämning enligt 4 kap. 7 § penningtvättslagen ska vara elektroniskt eller manuellt. Systemet ska vara utformat så att uppgifterna kan lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format. Uppgifterna ska lämnas genom säkra kanaler eller på annat säkert sätt. Uppgifterna ska behandlas konfidentiellt (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna).

Kravet på att ha ett system för uppgiftslämning omfattar flera olika delar. Det handlar bland annat om hur företaget håller och ordnar uppgifterna, att någon ser till att uppgifterna lämnas samt i vilket format uppgifterna överlämnas till den myndighet som efterfrågat uppgifterna. Att uppgifterna ska kunna lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format ger möjlighet till en mer effektiv och rättssäker hantering av uppgifterna hos de myndigheter som efterfrågar informationen. Det finns däremot inga krav på att hela systemet som sådant ska vara elektroniskt, varför ett litet företag kan samla uppgifter i t.ex. en pärm så länge nästa steg i processen ändå möjliggör att ett uppgiftslämnande kan ske i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format (Finansinspektionens beslutspromemoria FI Dnr 16–2467 s. 25).

3 Tystnadsplikten

3.1 Obehörigt röjande (4 kap. 9 §)

Huvudregel

Den fysiska personen, den juridiska personen, dess styrelseledamöter eller anställda får inte för kunden eller för någon utomstående obehörigen röja att en bedömning enligt 2 § utförs, har utförts eller kommer att utföras eller att uppgifter har lämnats enligt 3 eller 6 §.

Undantag

Detta är **inte** obehörigt röjande:

1. uppgifter lämnas till en tillsynsmyndighet eller en brottsbekämpande myndighet,
2. uppgifter lämnas mellan verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 med hemvist i EES och som ingår i samma koncern eller mellan sådana verksamhetsutövare och deras filialer och dotterföretag belägna i ett land utanför EES, förutsatt att filialerna och dotterföretagen utanför EES tillämpar gemensamma rutiner som fastställts enligt 2 kap. 8 eller 9 § eller motsvarande krav enligt lagstiftningen i det land där filialen finns eller dotterföretaget har hemvist,
3. uppgifter lämnas mellan advokater och biträdande jurister på advokatbyrå, andra oberoende jurister, revisorer, tillhandahållare av bokföringstjänster, skatterådgivare och fastighetsmäklare som omfattas av direktiv (EU) 2015/849, i den ursprungliga lydelsen, eller likvärdiga bestämmelser i ett land utanför EES och som är anställda eller på annat sätt verksamma inom samma juridiska person eller

olika juridiska personer med gemensamt ägande, gemensam ledning eller gemensam efterlevnads-kontroll,

4. uppgifter som rör samma kund och samma transaktion och som omfattar fler än en verksamhets-utövare lämnas mellan sådana juridiska och fysiska personer som anges i 1 kap. 2 § första stycket 1–12 och 17–21, förutsatt att de tillhör samma verksamhets- eller yrkeskategori och omfattas av skyldigheter i fråga om tystnadsplikt och skydd för personuppgifter som följer av denna lag, och

5. en kund får kännedom om att åtgärder enligt första stycket vidtas eller kan komma att vidtas, när ett röjande inte kan undvikas till följd av verksamhetsutövarens skyldighet att avstå från en transaktion, att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta affärsförbindelse enligt 3 kap. 1–3 §§.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

3.1.1 Utomstående

Med utomstående avses fysiska och juridiska personer som inte är en del av verksamhetsutövaren som gjort anmälan. Om verksamhetsutövaren är en fysisk person gäller förbudet även i förhållande till andra fysiska personer inom samma juridiska person (prop. 2016/17:173 s. 541).

3.1.2 Närmare om vissa av undantagen

3.1.2.1 Punkten 2

Undantaget i punkten 2 syftar till att möjliggöra ett effektivt utbyte av uppgifter om misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism mellan vissa verksamhetsutövare inom koncerner och filialiserade verksamheter. Undantaget är nödvändigt eftersom olika juridiska personer inom en koncern anses vara "utomstående" i förhållande till varandra (prop. 2016/17:173 s. 302 och 303).

Enligt 2 kap. 9 § penningtvättslagen ska det finnas gemensamma rutiner och riktlinjer inom en koncern för bl.a. informationsutbyte för att säkerställa att information om misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism vid behov sprids till berörda inom koncernen.

4 kap. 9 § andra stycket punkten 2 penningtvättslagen innebär också att verksamhetsutövaren inte bryter mot tystnadsplikten när uppgifter lämnas inom koncernen om att en bedömning enligt 4 kap. 2 § utförs, har utförts eller kommer att utföras, dvs. en bedömning av om det finns skäligen grund för att misstänka penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Undantaget omfattar även att information om att uppgifter har lämnats till Polismyndigheten.

En verksamhetsutövare (i det följande företag 2) inom en koncern kan alltså få information exempelvis om att en kund har rapporterats av en annan verksamhetsutövare inom koncernen (i det följande företag 1). Företag 2 kan genom informationen bedöma att det finns en faktiskt identifierad förhöjd risk och med stöd av 3 kap. 16 § vidta skärpta åtgärder för kundkännedom. Företag 2 kan också genom informationen från företag 1 uppmärksamma en avvikelse – avvikelsen uppmärksammas "på annat sätt" enligt 4 kap. 2 § – och därför vidta skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 §.

Effekten av att information delas inom en koncern kan bli att kunden – genom de skärpta åtgärder som företag 2 vidtar – förstår att det hos företag 1 finns misstankar mot kunden gällande

penningtvätt eller finansiering av terrorism. Att skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas omfattas inte i sig av tystnadsplikten. Skärpta åtgärder kan vidtas av olika anledningar.

Företag 2 kan komma att vidta också andra åtgärder med anledning av den delade informationen. Som konstaterats finns lagstöd för att dela vissa uppgifter inom en koncern. Det företag som får del av informationen måste kunna använda denna och agera utifrån de uppgifter som lämnas, i annat fall synes det saknas skäl för att dela informationen. Att kunden, genom de åtgärder som företag 2 vidtar, kan komma att förstå att det hos företag 1 finns misstankar mot kunden, kan inte anses innebära ett obehörigt röjande, varken av företag 1 eller 2.

3.1.2.2 Punkten 4

Undantaget i punkten 4 om att information som annars inte kan röjas för utomstående får delas med andra verksamhetsutövare, är begränsat till situationer då fler än en verksamhetsutövare berörs av en och samma transaktion. Det enklaste exemplet är då en bank verkställer en överföring från ett konto i banken till ett konto i en annan bank. Om någon av bankerna får anledning att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism, innebär undantaget i denna punkt att de får dela med sig av denna misstanke och de uppgifter som misstanken grundar sig på. Motparten får i sin tur bistå med uppgifter som kan underlätta bedömningen. Därigenom kan bedömningen av transaktionen enligt 2 § och en eventuell rapport enligt 3 § underlättas och förbättras (prop. 2016/17:173 s. 542).

Det bör noteras att bestämmelsen förutsätter att det ska vara fråga om samma kund, vilket innebär att bestämmelsen blir svår att tillämpa i praktiken. För att kunna tillämpa bestämmelsen förutsätts verksamhetsutövaren känna till att kunden är kund också hos den andre verksamhetsutövaren, vilket inte alltid är fallet. Bestämmelsen bedöms inte ge en rätt att fråga den andra verksamhetsutövaren om kunden är kund också hos denne. Att ställa en sådan fråga bedöms strida mot den tystnadsplikt som följer av annan lagstiftning, t.ex. 1 kap. 10 § bank- och finansieringsrörelselagen.

Det bör också noteras att det finns annan reglering som möjliggör informationsutbyte. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 ska uppgifter om betalaren och betalningsmottagaren under vissa förutsättningar följa med överföringar av medel. Vid överföringar inom EU räcker det med att betalarens och betalningsmottagarens betalkontonummer följer med överföringen, men betalarens betaltjänstleverantör ska alltid på begäran inom tre dagar lämna ytterligare information. Skulle de uppgifter som ska följa med överföringen saknas, kan verksamhetsutövaren kontakta avsändande verksamhetsutövare och begära att få uppgifterna. På detta sätt bör det vara möjligt att fastslå om kontot tillhör samma person och, om det visar sig vara fallet, information utbytas om kunden åt båda håll.

3.1.2.3 Punkten 5

Att avstå från en för verksamheten normal affärsförbindelse, såsom att finansiera ett bilköp eller att verkställa en banköverföring, är i praktiken en tydlig indikation för en väl informerad kund att verksamhetsutövaren har fattat misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism och avser att vidta en eller flera åtgärder enligt lagen. Det är viktigt att skapa goda förutsättningar för verksamhetsutövare att fullgöra sina skyldigheter enligt penningtvättslagen. Situationen att en verksamhetsutövare avstår

från att avsluta affärsförbindelser eller vägrar verkställa transaktioner av rädsla för att överträda tystnadsplikten bör om möjligt undvikas (se prop. 2016/17:173 s. 304).

Undantaget i punkten 5 innebär att det inte ska betraktas som ett obehörigt röjande av uppgifter om kunden får kännedom om att åtgärder enligt första stycket i bestämmelsen vidtas eller kommer att vidtas genom att verksamhetsutövaren fullgör andra skyldigheter enligt lagen. De skyldigheter som kan medföra ett sådant indirekt röjande omfattar skyldigheten att avstå från en transaktion, att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta affärsförbindelse. Att en väl informerad kund inser att en rapport till Polismyndigheten gjorts eller kommer att göras när en transaktion utan vidare förklaring vägras av verksamhetsutövaren är ett exempel på ett indirekt röjande av uppgifter som omfattas av undantaget (prop. 2016/17:173 s. 542).

3.2 Ansvarsfrihet vid god tro (4 kap. 10 §)

En fysisk eller juridisk person som lämnar uppgifter med stöd av 3 eller 6 § får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt, om personen hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för den fysiska eller juridiska personens räkning.

I fråga om europabolag och europakooperativ som har ett sådant förvaltningssystem som avses i artiklarna 39–42 i rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag respektive artiklarna 37–41 i rådets förordning (EG) nr 1435/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-föreningar) ska bestämmelsen om styrelseledamot i första stycket tillämpas på en ledamot i tillsynsorganet. Detsamma gäller bestämmelsen om styrelseledamöter i 9 §. Av 16 § andra stycket och 22 § lagen (2004:575) om europabolag samt 21 § andra stycket och 26 § lagen (2006:595) om europakooperativ framgår att bestämmelserna i andra stycket ska tillämpas också på ledamöter i ett europabolags eller ett europakooperativs lednings- eller förvaltningsorgan.

Särskilda bestämmelser om ansvar för revisorer i aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och vissa andra företag finns i 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220), 37 § revisionslagen (1999:1079), 29 kap. 2 § aktiebolagslagen (2005:551) och 21 kap. 2 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

Verksamhetsutövare och den som lämnar uppgifter för verksamhetsutövarens räkning får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt, om den som lämnat uppgifterna varit i god tro i fråga om skyldigheten att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 542).

Ansvarsfriheten gäller vid uppgiftslämnande som sker till Polismyndigheten enligt 3 och 6 §§. Den som lämnar uppgifterna agerar i god tro även om den inte har kännedom om vilket brott som föregått de rapporterade åtgärderna med egendomen enligt 3 § och även om det i ett senare skede kommer fram att det inte förekommit någon penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta följer av att rapportering av misstanke ska ske redan då verksamhetsutövare på skälig grund kan misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism (prop. 2016/17:173 s. 542).

Uppgiftslämnande på begäran av Polismyndigheten torde alltid ske i god tro efter en begäran av myndigheten (prop. 2016/17:173 s. 543).

4 Dispositionsförbud

4.1 Vad innebär ett dispositionsförbud (4 kap. 11 §)?

Om det finns skäl att misstänka att egendom i form av pengar, fordran eller någon annan rättighet är föremål för penningtvätt eller avsedd för finansiering av terrorism och egendomen finns hos en verksamhetsutövare, får Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen besluta att egendomen eller ett motsvarande värde tills vidare inte får flyttas eller disponeras på annat sätt (dispositionsförbud).

Ett beslut om dispositionsförbud innebär att den egendom som förbudet avser inte får flyttas eller disponeras på annat sätt, vare sig av kunden eller av annan som kan vara behörig att förfoga över den, t.ex. en fullmaktshavare (prop. 2013/14:121 s. 127).

Ett dispositionsförbud är ett sätt för myndigheter att tillfälligt förhindra att egendom flyttas eller på annat sätt disponeras. På så sätt kan myndigheter ingripa redan innan det finns en brottsmisstanke som är tillräcklig för att kunna inleda förundersökning (se prop. 2013/14:121 s. 76 och 78).

Av beslutet om dispositionsförbud ska uttryckligen framgå vad förbudet innebär, vilken egendom det avser och när förbudet upphör att gälla. Den som medvetet bryter mot ett sådant förbud kan komma att straffas enligt 17 kap. 13 § brottsbalken, dvs. för överträdelse av myndighets bud (prop. 2013/14:121 s. 127).

Beslut om dispositionsförbud får meddelas endast om det är fara i dröjsmål och det skäligen kan befaras att egendomen annars kommer att undanskaffas och skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär.

Om förutsättningarna för dispositionsförbud är uppfyllda, får Polismyndigheten fatta beslut om dispositionsförbud även på begäran av en utländsk finansunderrättelseenhet.

För dispositionsförbud krävs inte att misstanken kan riktas mot någon viss person. I stället ska misstanken kunna knytas till den egendom som avses bli föremål för ett beslut om dispositionsförbud (prop. 2013/14:121 s. 127). Fråga om dispositionsförbud kan uppkomma t.ex. på grund av en eller flera rapporter om misstänkta transaktioner (prop. 2013/14:121 s. 82).

4.1.1 Vad kan ett beslut om dispositionsförbud avse?

Ett beslut om dispositionsförbud kan avse pengar, fordran eller någon annan rättighet.

Med pengar avses sedlar och mynt.

Med fordran eller annan rättighet avses kontobehållningar och liknande tillgodohavanden hos en verksamhetsutövare och omfattar aktier, obligationer eller andra värdepapper som normalt är "papperslösa" och som finns registrerade på en värdepappersdepå och/eller ett värdepapperskonto där innehavets värde framgår som ett penningbelopp. Dessutom kan penningöverföringar via olika typer av betaltjänster ske utan att sändaren eller mottagaren har något konto hos företaget. Även sådana överföringar omfattas (se prop. 2013/14:121 s. 81 och 82).

4.2 Efter att ett beslut om dispositionsförbud har meddelats (4 kap. 12 §)

Ett beslut om dispositionsförbud ska så snart som möjligt anmälas till åklagare, som skyndsamt ska pröva om åtgärden ska bestå. Åklagarens beslut får inte överklagas.

Finns det inte längre skäl för åtgärden ska den hävas. Ett beslut om dispositionsförbud upphör att gälla när två arbetsdagar förflutit från Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens beslut, om det inte hävts redan tidigare. Som arbetsdagar räknas inte lördagar, söndagar eller andra allmänna helgdagar, midsommarafton, julafton eller nyårsafton. Tiden ska beräknas från tidpunkten för Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens beslut. Det innebär att om ett beslut fattas en fredag kl. 12.00 gäller det längst till kl. 12.00 nästföljande tisdag. När den angivna tiden har löpt ut upphör dispositionsförbudet automatiskt att gälla (prop. 2013/14:121 s. 128).

En verksamhetsutövare ska omedelbart underrättas om att en åtgärd har beslutats eller hävts.

Den som har drabbats av ett beslut om dispositionsförbud ska underrättas om beslutet när det kan antas att syftet med en beslutad eller förutsedd åtgärd inte motverkas och den framtida utredningen inte skadas om uppgiften röjs. Beslut om underrättelse meddelas av åklagare. En underrättelse behöver inte lämnas, om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Ett tidigare ställningstagande om dispositionsförbud kan när som helst omprövas. När det finns anledning till det, t.ex. därför att någon ny omständighet som har betydelse för bedömningen kommer fram, ska åklagaren häva förbudet (prop. 2013/14:121 s. 128).

När beslutet upphört att gälla får den egendom som varit föremål för förbudet disponeras. Att egendomen får disponeras betyder inte med säkerhet att verksamhetsutövaren kommer att utföra transaktioner med egendomen (prop. 2013/14:121 s. 128 och 129).

4.3 Dispositionsförbud får endast avse viss egendom (4 kap. 13 §)

Beslut om dispositionsförbud med anledning av misstänkt penningtvätt får endast avse sådan egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet som avses i 1 kap. 6 § första stycket.

Detta innebär att egendom som avses i en rapport till Polismyndigheten med anledning av att verksamhetsutövaren uppmärksammat åtgärder med egendom som kan antas vara vidtagna i syfte att dölja en framtida brottslig gärning (dvs. 1 kap. 6 § andra stycket) inte kan föranleda ett beslut om dispositionsförbud, även om sådana åtgärder vid tillämpning av lagen i övrigt ska jämföras med penningtvätt (prop. 2016/17:173 s. 543).

4.4 Dispositionsförbud kan ersättas av penningbeslag

Ett beslut om dispositionsförbud kan ersättas av ett beslut om penningbeslag enligt 12 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott eller 8 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (finansieringslagen).

I de fall penningbeslaget avser en fordran eller annan rättighet ska gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra förpliktelsen till någon annan än Polismyndigheten (prop. 2013/14:121 s. 88 och 120, bestämmelsen finns i 13 lagen [2014:307] om straff för penningtvättsbrott respektive i 9 § lagen [2002:444] om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall). Eftersom den egendom som avses ofta kan finnas hos en verksamhetsutövare kommer förbudet i praktiken i de allra flesta fall rikta sig mot en bank eller annan verksamhetsutövare (prop. 2013/14:121 s. 88, 89 och 120).

4.5 Dispositionsförbud – en sammanfattning

1. När verksamhetsutövaren får besked om att ett dispositionsförbud har beslutats får egendomen eller ett motsvarande värde tills vidare inte flyttas eller disponeras på annat sätt.

Av beslutet ska det uttryckligen framgå vad förbudet innebär, vilken egendom som det avser och när förbudet upphör att gälla.

2. Meddelandeförbudet i 4 kap. 9 § penningtvättslagen hindrar inte en verksamhetsutövare från att på fråga om varför en transaktion inte genomförts, informera kunden om att det föreligger hinder att genomföra transaktionen. Vid behov kan också en blank hänvisning ske till att transaktionen inte kan genomföras på grund av lag eller myndighetsbeslut (prop. 2013/14 121 s. 85).

3. Dispositionsförbudet upphör att gälla när två arbetsdagar har gått från beslutet, om det inte hävts tidigare. Verksamhetsutövaren ska omedelbart underrättas om att en åtgärd har hävts.

Ett dispositionsförbud kan ersättas av ett beslut om penningbeslag.

4. När beslutet om dispositionsförbud har upphört att gälla får den egendom som varit föremål för förbudet disponeras. Detta begränsas dock av bestämmelsen i 3 kap. 3 § penningtvättslagen som innebär att verksamhetsutövaren som huvudregel är skyldig att avstå från att utföra transaktioner som den misstänker eller har skäligen grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Verksamhetsutövaren kan dock inte neka kunden att ta ut sina tillgodohavanden, däremot kan det sätt på vilket det sker bestämmas och begränsas av verksamhetsutövaren.